

Олійниченко Ангеліна,
*Науково-дослідний інститут вивчення проблем злочинності
імені акад. В. В. Сташиса НАПрН України,
аспірантка відділу дослідження
кримінального та кримінально-виконавчого права*

КОНЦЕПЦІЯ НАУКОВИХ РЕВОЛЮЦІЙ ТОМАСА КУНА

У сучасних соціально-економічних умовах спостерігається підвищення інтересу до наукового дослідження. Однак прагнення до

науково-дослідної діяльності дедалі частіше наштовхується на низький рівень оволодіння дослідниками системою методологічних і методичних знань. Цей факт істотно знижує якість здійснення науково-дослідницької діяльності, не дозволяючи їй виконавцям повною мірою реалізовувати свої потенційні творчі можливості [1, с. 6]. Задля покращення розуміння методології наукових досліджень, науковець повинен мати уяву щодо класичних концепцій розуміння та аналізу науки.

Одним із представників постпозитивістської філософії науки є Томас Кун. Також, Томас Кун – видатний історик ХХ ст. Його теорія наукових революцій як зміни парадигм стала фундаментом сучасної методології та філософії науки, зумовивши саме розуміння науки і наукового знання в сучасному суспільстві.

Свою конкретизацію і найяскравіше вираження позиція Куна знайшла в його знаменитій книзі «Структура наукових революцій». В якій вперше був введений термін «зрушення парадигми». Кун стверджує, що майже будь-який значний прорив в області науки починається з розриву з традиціями, старим мисленням, старими парадигмами [5, с. 30].

На думку Боррадори Джованна, радикальна відмінність наукових поглядів Куна від позитивістської картини науки зображується в понятті «наукової парадигми», необхідного для опису тривалих періодів розвитку науки. Наукова діяльність в дійсності здійснюється в рамках двох етапів: етапу «нормальної науки» і етапу «революційного перелому». Встановлення першого, «нормального» етапу визначається поступовим формуванням теоретичної системи і згуртованістю навколо неї членів наукового співтовариства. Виходячи з допарадигмального періоду, для якого характерно хаотичне нагромадження фактів, наукова практика набуває стандартні форми завдяки встановленню нової «парадигми», що являє собою поєднання теорії та методу. У період «нормальної» фази функції вченого обмежуються «рішенням головоломок», тобто вирішенням проблем, теоретична можливість розв'язання яких гарантується парадигмою. Однак в певний момент стрункість парадигми порушується, після чого фаза «нормальної» науки переходить в фазу «революційного розламу». В цей період кризи методу, дослідницька техніка і теоретичні припущення парадигми беруться під сумнів. Постають метафізичні питання, і весь набір епістемологічних цінностей поступово трансформується до тих пір, поки не встановиться нова фаза «нормальної» науки. На думку Куна, для розвитку науки характерна скоріше переривчатість, ніж безперервність. Саме радикальна переривчатість породжує можливість комунікації між новою і старою парадигмами. У різних парадигмах, стверджує Кун, одні і ті ж слова «позначають» різні речі, причому настільки різні, що парадигми слід розглядати як «несумірні» [4, с. 185].

Концепція наукових революцій поставила Куна в різку опозицію до неопозитивізму і будь-якої форми мислення, що спирається на нього. Для

Куна не існує єдиного універсального наукового методу, бо дослідники не можуть порівняти свої результати ні з універсальними «протоколами» спостереження, про які говорили неопозитівісти, ні з «засадничими пропозиціями» Поппера, існуючими в кожен момент історії. Немає абсолютної істини, яка задає ту мету, до якої прагне наука. У постісторичній структурі Куна будь-яка діяльність, подібна науковій діяльності, істотно залежить від історичних і соціальних факторів. Погляд вченого на світ апіорно заданий його прихильністю окремій парадигмі, яка лежить в основі його досліджень, є основою для спілкування його з науковим співтовариством і забезпечує визнання отриманих ним результатів.

Як і в будь-якій області людського пізнання в науці неможливо обмежитися абсолютними термінами, прийнявши універсальний і всеосяжний метаісторичний словник, в світлі якого можна оцінювати істинність конкретних теорій. Думка про науковий прогрес, як про певний лінійний процес, виявляється застарілим. Це радикальне протиставлення теорії і реальності викликало заперечення – з боку релятивізму, соціологізму, і навіть ірраціоналізму – якраз завдяки тезі щодо «несумірності» парадигм. Кун заперечує, що основна мета науки полягає у відкритті істини в деякому абсолютному значенні і підкреслює ту обставину, що її можливості обмежені певними історичними рамками. Це викликало підозру, що Кун хоче позбавити науку основи і зробити її іграшкою випадкових соціальних обставин, які чинять супротив будь-якому суворому контролю [4, с. 186-187].

Також, цікавим є те, що самі собою спостереження й досвід, як вважали позитивісти, не можуть визначати специфічного змісту науки. А на думку Куна, формотворчим інгредієнтом переконань, яких дотримується наукове товариство, завжди є особисті та історичні чинники. Виходячи з цього, конкуренція між різними групами наукового товариства є єдиним історичним процесом, який ефективно призводить до заперечення раніше прийнятої теорії.

Таким чином, наукові революції розглядаються тут як такі некумулятивні епізоди розвитку науки, під час яких стара парадигма замінюється цілком або частково, новою парадигмою, несумісною зі старою. Політичні революції починаються зі зростання свідомості (часто обмеженої деякою частиною політичної спільноти), що існуючі інститути перестали адекватно реагувати на проблеми, поставлені середовищем, які вони ж частково створили власноруч [3, с. 129].

Можна зробити висновок, що обґрунтовані Томасом Куном історико-еволюціоністський підхід, антикумулятивізм, ідея про соціокультурну зумовленість наукового пізнання (екстерналізм), впровадженні поняття парадигми й наукової революції значною мірою сприяли подоланню неопозитивістської традиції у філософії науки й оформленню постпозитивізму, соціології і психології науки [1, с. 77].

Отже, концепція наукових революцій Томаса Куна безперечно вплинула на сучасну філософію науки і є ґрунтовним вкладом в методологію наукових досліджень.

Література:

1. Данильян О. Г. Методологія наукових досліджень: підручник / О.Г. Данильян, О.П. Дзьобань. Харків : Право, 2019. 368 с.

2. Данильян О.Г.Філософія: підручник / О.Г. Данильян, О.П. Дзьобань. 2-ге вид., переробл. і допов. Харків : Право, 2018. 432 с.

3. Кун Т. Структура научных революций / пер. с англ В. Ю. Кузнецов. Москва : ООО «Издательство АСТ», 2003. 605 с.

4. Боррадори Джованна. Американский философ: Беседы с Куайном, Дэвидсоном, Патнэмом, Нозиком, Данто, Рорти, Кейвлом, МакИнтайром, Куном. 2-е изд., перераб. Москва : Дом интеллектуальной книги, Гнозис, 1999. 208 с.

5. Кови С. Р. Семь навыков высокоэффективных людей: Мощные инструменты развития личности. 7-е изд. Москва : Альпина Паблишер, 2012. 360 с.

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого

Кафедра філософії

ФІЛОСОФІЯ І ПРАВО

Тези доповідей
XVI Міжнародної наукової конференції
аспірантів та студентів
(22 травня 2020 року)

Харків
«Право»
2020

УДК 340.12

Ф56

Організаційний комітет:

Голова – А. П. Гетьман, доктор юридичних наук, професор, академік Національної академії правових наук України, проректор з наукової роботи Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого.

Члени: О. Г. Данильян, доктор філософських наук, професор, завідувач кафедри філософії; С. Б. Жданенко, кандидат філософських наук, доцент кафедри філософії; І. І. Коваленко, кандидат філософських наук, доцент кафедри філософії; Г. В. Коваленко, кандидат юридичних наук, асистент кафедри філософії

Тези друкуються мовою авторів у авторській редакції

Філософія і право : тези доп. XVI Міжнар. наук. конф. аспірантів та студентів (22 трав. 2020 р.). – Харків : Право, 2020. – 474 с.

ISBN 978-966-998-003-8

У пропонованій до уваги читачів збірці тез і повідомлень XVI Міжнародної наукової конференції аспірантів та студентів «Філософія і право» висвітлюється широке коло як загальнофілософських проблем, так і різноманітних аспектів філософії права. Певна частина матеріалів конференції розвиває і поглиблює філософські уявлення у царині правової онтології, правової антропології, теорії правових цінностей, теорії пізнання права та інституційного виміру права. Деякі напрацювання містять спроби не тільки по-новому підійти до осмислення вже достатньо розробленої проблематики, а й виявляються кроком на шляху пізнання раніше не відрефлектованого шару правової реальності. У цьому сенсі зміст нижченаведених тез засвідчує зацікавленість майбутніх фахівців права у більш глибокому теоретичному освоєнні тих феноменів правової реальності, пізнання яких є умовою розв'язання нагальних практичних завдань правотворчого й правозастосовного характеру в контексті гідного виконання професійної місії у розбудові правової державності в Україні.

УДК 340.12

Адреса редакційної колегії:

Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого,
вул. Пушкінська, 77, Харків, 61024, Україна

© Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого, 2020
© Оформлення. Видавництво «Право», 2020

ISBN 978-966-998-003-8